

A Gánt-bagolyhegyi új feltárás eocén korú üledékeinek földtani vizsgálatára

Farkas Zsolt, Főzy István, Isaák Anna, Schlemmer Katalin

(1 ábrával, 1 táblával)

Összefoglalás: A Gánt-Bagolyhegyen néhány éve új feltárást létesítettek a bauxit kitermeléssel kapcsolatban. Munkánk leletmentés volt, a bauxit fedőrétegeinek letermelésével a további kutatás lehetetlenné vált. Litológiai és faunisztikai megfigyelések alapján az oszcillációs rétegsorban három szedimentációs egység különül el. A feltárásból először került elő a *Modiola gervillei* DEFR. 1824, valamint négy Gánt környékén eddig ismeretlen molluszkafaj.

Lelőhely és rétegsor

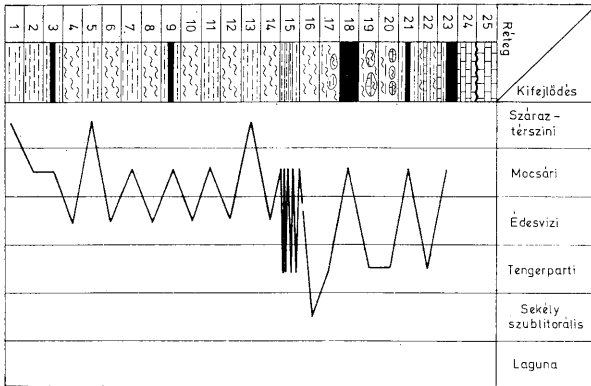
Gánt közvetlen és távolabbi környékének faunisztikai vizsgálatával az utóbbi időben Szóts E. 1953, STRAUZ L. 1966, valamint MIHÁLY S. 1975 foglalkozott.

A bauxitfedő rétegsort mintegy 150 m hosszúságban tárták fel KDK—Ny-ÉNy irányban. A feltárást két nagy vető határolja. Az északi vető mentén történt elmozdulásokat nem tudtuk rögzíteni, a déli vető ugrómagassága meghaladja a 20 m-t. E két vető mentén létrejött árkos szerkezet tette lehetővé, hogy a bauxit és az eocén fedő megmaradjon.

A 26—30 m vastag összlet genetikája szerint három egységre tagolható. A bauxit felett melániás márga rétegcsoport, felette molluszkás agyag rétegcsoport és ennek fedőjeként miliolinás mészkő csoport különül el. A finoman rétegzett, lemezesen elváló, édesvízi melániás márga rétegei közé mocsári eredetű kőszenes agyagrétegek települnek. A rétegcsoport domináns faunaeleme a *Melania distincta* ZITT., 1862.

A molluszkás agyagrétegek tartalmazzák a leggazdagabb ősmaradvány anyagot. Leggyakoribb fauna elemek: *Cerithium subcorvium* OPP., 1894, *Ampullina perusta* (DEFR., 1823), *Cantharus brongniarti* (D'ORB., 1950) *Clavilithes noae* (CHEMN.) *Tympanotonus hungaricus* (ZITT., 1862), *T. calcaratus* (BRONG., 1823). A tengerparti és sekélytengeri agyaggal kőszenes agyagrétegek váltakoznak 18 m vastag összletet képezve.

A miliolinás mészkőcsoport egészen a felszínig terjed. Vastagsága helyenként több mint 10 m, de Gánt távolabbi környékén 100 m vastagságban is harántolták a fúrások. A halványsárga mészkőben kőzetalkotó mennyiségben fordulnak elő *Miliolina*-félék, feljebb *Modiola*-félék.

I. ábra. A Bagoly-hegy eocén rétegsorának földtörténeti fejlődése

Őslénytani megfigyelések

A Gánt környéki területek eddig is gazdag eocén molluszká faunát szolgáltatottak. A bagolyhegyi feltárás ezekhez a megfigyelésekhez sok új adattal járult hozzá. Az érdekességeket jelentő fossziliák főleg a sekélytengeri molluszkás agyagrétegből kerültek elő.

A legfelső (miliolinás mészkő) rétegben kőzetalkotó mennyiségben előforduló *Modiola*-kat a szerzők eddig csak genusként említik. Az általunk gyűjtött példányokat KECSKEMÉTI TIBORNÉ a Magyarországon eddig még elő nem fordult *Modiola gervillei* fajnak (I. tábla, 7.) határozta meg. Gánt környékéről mindeddig ismeretlenek voltak az *Arca vinifera* SZÓTS, 1953 (I. tábla, 3.) *Phacoides crassulus* (ZITT, 1862), és a *Corbicula sirena* (BRONGN., 1823) kagylófajok valamint a *Neritina passyana* (DESH., 1866) csigafaj, amelyek molluszkás agyagrétegből kerültek elő.

Az igen gyakori, de rossz megtartású *Megaxinus* kagylók a *Megaxinus pseudo-giganteus* (OPP.) fajhoz állnak legközelebb. A *Cantharus brongniarti* csigák több példányán az utolsó kanyarulat bordái részlegesen vagy teljesen összenőttek. Ez fajon belül változékonyságnak tekinthető (I. tábla, 4–6.).

Az egyébként jellegzetes *Cerithium subcorvium* (I. tábla, 1.) és *Tympanotonus hungaricus* (I. tábla, 2.) csigák ritkaságnak számítók, ép szájadékú példányai is gyakoriak voltak.

A feltárásból 47 csigafaj, 24 kagylófaj, egyéb fauna és flóraelemekkel együtt 91 taxon került elő.

Fejlődéstörténeti áttekintés

A földtörténeti rekonstrukció litológiai, faunasztikai és ásványtani vizsgálatok alapján készült.

A bauxitképződés után a területet az eocén tenger vastag üledéktakaróval fedte be. A rétegsort vizsgálva megállapítható annak transzgressziós jellege. A melániás mészmárga a tenger közvetlen közelében kis édesvízi tavakban képződött. A DTA a röntgen és színekép vizsgálat több tarkaagyag rétegből bauxitásványokat mutatott ki. Feltehetően a magasabb térszínekről a még felszínen levő bauxit mosódott be az üledékbe. A melániás mészmárga közötti kőszenes agyagrétegek a tavak elmosarasodására utalnak. A tenger további transzgressziójával elérte, majd elöntötte ezeket a partmenti mocsarakat. Ekkor rakódott le a gazdag molluszka faunát tartalmazó agyag. A transzgresszió szakaszosságára engednek következtetni a kisebb kőszenes betelepülések, amelyek kisebb regressziót jelölnek. A molluszkás agyag leülepedése után a terület kismértékű regresszió következtében lefűződött, és a visszamaradt lagunákban *Miliolina*-félékben gazdag élet alakult ki.

Egyes rétegek lumachellás jellege, mások sekély szublitorális kifejlődése arra enged következtetni, hogy transzgresszió oszcillálva többszöri visszahúzó-dással ment végbe.

A bányamunkák előrehaladtával a gyűjtési lehetőség a minimálisra csökkent. Így ez volt az utolsó alkalom arra, hogy a lelőhely földtani és őslénytani adatait rögzítsük.

Táblamagyarázat — Explanation of the Plate

I. tábla — Plate I.

1. <i>Cerithium subcorvinum</i> OPP.	N = 0,5 ×
2. <i>Tympanotonus hungaricus</i> (ZITT.)	N = 1 ×
3. <i>Arca viniifera</i> SZÓTS	N = 1 ×
4., 5., 6. <i>Cantharus brongniarti</i> (D'ORB.)	N = 1 ×
7. <i>Modiola gervillei</i> DEFR.	N = 0,75 ×

Irodalom — References

- MIHÁLY S. (1975): Paleoökológiai megfigyelés a gánti középsőeocénből. Földt. Köz. CV, 1, pp. 75—81.
 STRAUSS L. (1966): A gánti eocén fauna ökológiai viszonyai. Földt. Köz. XCII, 3, pp. 308—35.0
 SZÓTS E. (1953): Magyarországi eocén puhatestűek, I. Gánt környéki puhatestűek. Geol. Hung. Ser Paleont. 22, pp. 1—241.

Geological study of the Eocene sediments of the newly developed Bagolyhegy exposure at Gánt

Zs. Farkas, I. Főzy, A. Isáák, K. Schlemmer

At the Bagolyhegy locality near Gánt a new bauxite open-pit mine was developed a few years ago. The authors' work consisted in rescue excavations, as the stripping of the overburden of the bauxite would render any continued research impossible. Lithological and faunistic observations enabled the distinction of three sedimentation units in the oscillative sedimentary sequence. The excavation has been the first to yield *Modiola gervillei* DEFR. 1984 and four mollusc species unknown hitherto in the vicinity of Gánt.

